

УДК: 316.48:141.7

КУРГУЗОВ А.О.

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри ділової комунікації
Запорізького національного університету
(м. Запоріжжя, Україна)
kurguzeyro@mail.ru

ВЯЗОВА Р.В.

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри ділової комунікації
Запорізького національного університету
(м. Запоріжжя, Україна)
ritakorn@mail.ru

ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ МІЖКУЛЬТУРНИХ КОНФЛІКТІВ: ДОСВІД СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ

Анотація

У статті підкреслюється актуальність дослідження, яка полягає в тому, що сучасні процеси глобалізації істотно впливають на зміну конфігурації й суті міжкультурних відносин, розмивають міжнаціональні кордони та породжують низку проблем, що виникають між спільнотами з різними релігійними, національними і культурними традиціями, прискорюють подальше розмежування і фрагментацію людства та виникнення нових міжкультурних конфліктів.

На основі вивчення праць вітчизняних та зарубіжних дослідників у статті розглянуто феномен системи комунікативних відносин, яка розуміється як сукупність елементів, що знаходяться в багатовимірних відносинах один з одним і створюють певну цілісну єдність, здатну функціонувати; ознаки та складові системи комунікативних відносин; проаналізовано сутність толерантності; виокремлено фактори, які впливають на формування і специфіку прояву толерантності в суспільстві.

Зроблено висновок про те, що подолання міжкультурних протиріч і конфліктів можливе за допомогою таких атрибутів соціальної комунікації, як толерантність (на основі дотримання принципу якої можливий плідний діалог учасників комунікативної дії), діалог (який є основою для встановлення компромісу й консенсусу між суб'єктами спілкування), компроміс, консенсус (дотримання вимог якого призводить до встановлення суспільної злагоди щодо вирішення міжкультурних протиріч).

Ключові слова: міжкультурні конфлікти, діалог, толерантність, компроміс, консенсус, злагода, система комунікативних відносин.

Актуальність даного дослідження полягає в тому що, процес глобалізації істотно вплинув на зміну конфігурації й суті міжкультурних відносин, адже саме глобалізація розмиває міжнаціональні кордони та породжує безліч проблем, що не існували раніше. Проблема взаємного пристосування різних народів, цивілізацій, культур, поки що не достатньо осмислена як потенційне джерело міжкультурних протиріч. Але вже сьогодні ця проблема, безсумнівно, стає джерелом непередбачуваних соціально-культурних зіткнень. Світ стає дедалі більш взаємопроникним, у ряді країн позначилися лінії конфліктної взаємодії між спільнотами з різними релігійними, національними і культурними традиціями. Це й призводить до подальшого розмежування і фрагментації людства, до створення умов для виникнення нових конфліктів, зародження потенційних сепаратистських тенденцій. Тому, саме міжкультурна комунікація в формі трансляції культурних цінностей через спілкування людей, що належать до різних соціокультурних систем, стає важливою складовою сучасних соціальних процесів.

Міжкультурна комунікація означає обмін між двома і більше культурами, продуктами їх діяльності, та яка здійснюється в різноманітних формах. Проблемою міжкультурної комунікації та трактуванням її як діалогу культур, кожна з яких являє багатоконпонентне утворення “культура–мова–особистість” займалися такі учені, як О.Л. Бердичівський, Л.К. Гейхман, Е. Холл. Це положення ґрунтується на ідеях таких відомих дослідників, як В. Гумбольдт, Р. Ладо та філософських концепціях М.М. Бахтіна про діалогізм свідомості та мислення, що мають форму внутрішнього діалогу зі світом,

та про “діалогічну зустріч культур”. Вітчизняна філософія звертається до аналізу різних аспектів проблеми діалогового відношення (Є.К. Бистрицький, С.Б. Кримський, та ін.). Феноменологічна філософія зробила значний поштовх для розвитку сучасної діалогової філософії (Е. Гуссерль, М. Хайдеггер, Ж.-П. Сартр). Проблема толерантності, компромісу та консенсусу розглядається в наукових працях В. Лекторського, А. Серикова, Е. Гідденса, В. Соколова, Ю. Хабермаса.

Метою даного дослідження є аналіз системи комунікативних відносин, виявлення сутності та особливостей сучасних форм прояву комунікативних відносин у вирішенні міжкультурних протиріч та визначення атрибутів соціальної комунікації, за допомогою яких можливе подолання міжкультурних конфліктів.

Крокуючи від загального до окремого, перш ніж дослідити сутність та форми прояву комунікативних відносин у вирішенні міжкультурних протиріч, необхідно звернутись до аналізу саме системи комунікативних відносин. Під системою (грец. *systema* - “ціле, складене з частин, з'єднання”) розуміється сукупність елементів, що знаходяться в багатовимірних відносинах один з одним, і створюють певну цілісну єдність, здатну функціонувати [2]. Загальною вимогою до будь-якої системи є наявність трьох ознак системності – об'єктність – елементи якоїсь множинності або сукупності, структура – мережа відносин і зв'язків між цими елементами, і цілісність – властивість даної сукупності елементів функціонувати як єдність, в якій ціле залежить від елементів, а елементи від цілого.

До системи комунікативних відносин входять наступні складові: емоційна, формально-діяльнісна, ціннісна. З урахуванням інформаційної природи взаємодії людини з навколишнім світом можна відзначити, що емоційна складова комунікативних відносин пов'язана із засвоєнням, переробкою і передачею почуттєво-забарвленої інформації, яка закріплена в символах, і відіграє роль своєрідної призми, через яку оцінюється навколишній світ. До наступної структурної складової системи комунікативних відносин можна віднести сферу формально-діяльнісної (соціальної) взаємодії суб'єктів комунікації, яка проявляється через сукупність відносин між даними суб'єктами, спрямованих на досягнення загальної мети. Третьою важливою складовою комунікативних відносин є ціннісна (духовна) складова. Її значення визначається провідною роллю цінностей в опосередкуванні відносин людини зі світом. У разі вирішення міжкультурних конфліктів, емоційна, формально-діяльнісна і ціннісна складові системи комунікативних відносин, в їх єдності, проявляються в толерантності, діалозі, компромісі, консенсусі. Розглянемо їх сутність і потенціал більш детально.

Попри різні підходи щодо розуміння толерантності, в сучасних умовах найбільш прийнятним є визначення, запропоноване Е. Лекторським: толерантність тут виступає “як повага до чужої позиції в поєднанні з настановою на взаємну зміну позицій (і навіть у деяких випадках зміну індивідуальної й культурної ідентичності) в результаті критичного діалогу” [8, с. 54]. Таке визначення допомагає розкрити сутність толерантності в соціальному аспекті, як цінність укорінену у вітальності, соціальності і духовності людини. Толерантність відносять до сфери вітальних цінностей індивіда, пов'язуючи її з фундаментальною потребою в безпеці. А. Сериков, посилаючись на теорію Е. Гідденса, вказує, що доступ до джерел онтологічної безпеки є найважливішим ресурсом людської взаємодії. Одним із джерел онтологічної безпеки є рутинізація повсякденного життя, її укоріненість в традиціях. Разом з тим, толерантність є найважливішим утворенням духовного світу особистості, а значить, відноситься до розряду духовних цінностей. Як соціальний феномен, толерантність особливо важлива в процесах соціальної взаємодії, що мають характер міжкультурного контакту [5, с. 21]. На формування і специфіку прояву толерантності в суспільстві впливають такі фактори: зміна цивілізацій, глобалізація, етнічні конфлікти, тип політичної культури, особливості соціальних трансформацій в суспільстві, історична традиція. Толерантність пов'язана з імплантованою схильністю до терпимості й згоди. Але стан суспільної толерантності визначається не тільки цим - вирішальну роль тут відіграють зовнішні умови існування індивіда, соціальної групи, суспільства в цілому, а, зрештою, міжнародного середовища. У перехідні історичні епохи, в умовах соціальних трансформацій толерантність виступає, по суті, проблемою терпимості. Як вважає Ю. Іщенко, проблема терпимості актуалізується як категорія світоглядної свідомості, яка здатна здійснити рефлексію над особистими підвалинами. Толерантність, як відповідна норма практично-моральної свідомості реалізується через світогляд людини, її внутрішній світ [7, с. 76]. Зауважимо, що перехідний період у будь-якому суспільстві супроводжується кризою ідентичності. Звісно, неможливо підмінити ідентичність толерантністю або створити ідентичність за допомогою толерантності. Однак толерантність – це інструмент адаптації в умовах зміни або кризи ідентичності, засіб пристосування до нового соціального середовища.

На основі дотримання основних принципів толерантності формується діалог суб'єктів комунікації. Увесь досвід філософського осмислення діалогу (особливо учення про діалог М. Бахтіна,

М. Бубера, К. Ясперса, Ю. Хабермаса та ін.), свідчить про те, що діалог як режим спілкування не можна мислити як наявне суще: він є тільки якоюсь умовою можливості, яка дозволяє здійснитися наявному відношенню типу “Я” і “Ти”. Діалог є певне цілісне спів-буття, структура, що являє собою, по-перше, те, що висловлене, – тобто певний артикулюючий простір, текст, а по-друге, те, завдяки чому це висловлене може виявитися, – становище, в якому перебувають учасники діалогу, взаємозверненість яких і породжує сам текст [11, с. 47]. Спів-буттєвість діалогу є втіленням складної цілісної системи взаємодій і взаємин суб’єктів діалогу, які реалізують фундаментально-універсальні буттєві відносини єдності-взаємодоповнювальності та суперечності-відмінності. У філософсько-онтологічному плані вимір самобуття пов’язаний з такими фундаментальними онтопсихологічними явищами й категоріями, як природа та життя людського “Я”, свідомість і самосвідомість особистості, проблеми внутрішнього світу і внутрішнього діалогу людини, цілі, цінності і смисли життя особистості, життя й перспективи самореалізації та самоактуалізації людини тощо. Г. Дьяконов вважає, що найважливіші особливості змісту феноменів спів-буття і самобуття втілені в механізмах ідентифікації (уподібнення) і відособлення (розрізнення). Тому ці механізми можна розглядати як “органічні механізми” або “органомеханізми” [6]. Головними функціями органомеханізму ідентифікації є функції уподібнення та інтеграції. Ідентифікація проявляється, реалізується і формується за допомогою таких явищ і процесів, як спільність, єдність, сумісність, співпраця (кооперація), (взаємодопомога, розуміння, співчуття, співдія). Основними функціями органомеханізму відособлення є функції відсторонення – автономізації й розрізнення – диференціації. Відособлення проявляється, реалізується і формується за допомогою таких явищ і процесів, як протиставлення, відособленість, розрізненість, відчуження, відсторонення, конкуренція, конфліктність, змагання, несумісність [6, с. 15]. Важливо підкреслити, що більшість органомеханізмів ідентифікації та відособлення представлені дихотомічними, полярно-опозиційними парами – органічними “двійцями”. Наприклад: спілкування-відчуження, зближення-віддалення, об’єднання-роз’єднання (інтеграція-дезінтеграція), співпраця-суперництво (кооперація-конкуренція), персоналізація-соціалізація, діалог-конфлікт, конформність-нонконформність, перевтілення-відсторонення, змагання-взаємодопомога, співчуття-байдужість, емпатія-агресія, егоцентризм-децентрація, альтруїзм-егоїзм тощо [6, с. 15]. У структурі самого діалогу можна виділити два типи дискурсивної взаємодії – співробітництво й конфронтацію (на основі критерію збігу чи розбіжності інтересів і цілей сторін), які відбиті у двох моделях діалогу: кооперативній і конфліктній. Елементи конфронтації зводять нанівець продуктивний діалог, а діалог-співробітництво створює передумови для формування нового дискурсу. Кооперативний діалог, як бажана форма дискурсу, можливий у випадку дотримання певних сталих умов взаємин: врахування дійсних інтересів сторін; сприйняття партнера як рівного, що має право на власну думку і власне рішення; дискусійний характер спілкування; використання загальних засобів спілкування для адресанта й адресата; кількість і компетентність учасників діалогу. Діалогова ситуація в конфліктному режимі зображена В. Табачковським так: а) нездатність “зважити свій передсуд”; б) нерозуміння чужого (часто – приховане ілюзією розуміння); в) конфлікт між своїм та чужим; г) конфліктний діалог та, як наслідок, його д) конфліктно-ситуативний консенсус і відповідна йому толерантність [10, с. 21]. “Позитивно конфліктна толерантність” репрезентує бажання культурного співжиття між прихильниками різних світоглядних орієнтацій або різних культурних світів. Тут толерантність постає як активна сила, як “мужність толерантності”. Справді, нам зовсім нелегко визнати, що інші, які мислять не так, як ми, мають таке ж право сповідувати свої переконання, гадаємо ми, це означає давати рівну правосильність істинним та хибним поглядам” [9, с. 324]. Саме тому, наполягає П. Рікер, ми повинні набратися мужності приймати навіть “право іншого на помилку”. Тому толерантність є мужністю, а консенсус – конфліктним у тому розумінні, що конфліктувати доводиться передусім з власною занятістю, із власним передсудом [9, с. 21-22].

Також серед головних умов діалогу виділяються: відсутність упередженості щодо “істинності” або “неістинності” тих чи інших конкретних конфлікуючих парадигм; певні поступки, самообмеження, без чого діалог перетвориться на “монолог глухих”; взаємність, яка з точки зору М. Бубера породжує нове вимірювання “поміж”, як реальність, де безпосередньо зустрічаються “Я” і “Ти” [3]; саме довіра, породжена надійністю сторін, є обов’язковою умовою діалогу; рівноправність партнерів може гарантувати повнокровне спілкування; розуміння (порозуміння) – ефективність діалогу залежить не від величин часу, простору або кількості його учасників, а від ступеня проникнення сторін, уживання однієї сторони в іншій [1, с. 94-98].

Отже, спілкування суб’єктів комунікації у діалогічному режимі, з дотриманням принципів толерантності, призводить до встановлення соціального компромісу і консенсусу. Зазначимо, що на практиці ці феномени розвести досить складно. Консенсус можна тлумачити як довгострокову згоду,

що базується переважно на цінностях, а компроміс – як ситуативну угоду, зумовлену, у першу чергу, інтересами. Проте головна відмінність між консенсусом і компромісом полягає в тому, що в першому переважає ціннісний момент, а в другому – функціональний. В реальному суспільному житті компроміси звичайно передують консенсусу, оскільки суперечності на рівні інтересів долаються невимірно легше і швидше, ніж на рівні цінностей. Виділяються такі вимоги до консенсусу: 1) принципова рівність та суб'єктність учасників; 2) діалогічність обговорення предмета узгодження; 3) свідомий характер дискурсу, відсутність маніпуляції; 4) раціональність; 5) динамізм, перманентна підтверджуваність консенсусних домовленостей; 6) відкритість, максимальна публічність; 7) багаторівневість і взаємозв'язок консенсусних рівнів. Лише та згода, що відповідає всім наведеним пунктам, вважається здатною успішно здійснювати свою суспільностабілізуючу функцію. Однак, досягнення нової якості згоди закономірно вимагає вдосконалення, а тому й помітного ускладнення консенсусних механізмів [4, с. 2-3].

У цілому, будь-яка форма вияву консенсуальних процесів та відносин може спиратися, як мінімум, на п'ять критеріїв: соціальна рівність/нерівність (соціальний консенсус у економічній, політичній, гендерній, етнічній, міждержавній, конфесійній, демографічній, статусно-рольовій, професійній, територіальній та інших сферах); масштаб функціонування (консенсус у межах соціальної взаємодії двох соціальних акторів, суспільних організацій, соціальних систем, окремої суспільної системи, світової спільноти); прикладом ірраціонального консенсусу, здебільшого, може виступати інтеріоризація християнського світогляду громадянами тих держав, для яких ця релігія є головною; авторитаризм/демократизм (соціальна злагода, детермінована тоталітарною державною ідеологією, авторитарними методами державного управління, притаманна, наприклад, нацистській Німеччині; злагода, що базується на демократичних принципах, які характеризують сучасні західноєвропейські суспільства, де формують консенсус на засадах ненасильницької взаємодії між соціальними акторами, за допомогою артикулювання соціальних інтересів представниками всіх прошарків суспільного конусу, повноцінного функціонування громадянського суспільства, інститутів соціального партнерства); злагода інтергенераційна/інтрагенераційна (консенсус між поколіннями, зумовлений цінностями, традиціями, сумісними культурними орієнтаціями, тобто міцною соціальною пам'яттю, може бути прикладом міжгенераційної злагоди; суспільна консенсуальність, яка заснована на певних нормах та цінностях усередині однієї генерації, постає як ілюстрація інтрагенераційної злагоди в рамках різноманітних соціальних прошарків, груп, спільнот) [4, с. 16-17]. Досягнення соціального консенсусу можливе за допомогою створення особливої культури в суспільстві. У свою чергу наявність єдності в поглядах соціокультурного ядра суспільства щодо питань соціальної справедливості, соціального порядку, ціннісно-нормативного комплексу, координаційно-діяльничої характеристики, дотримання еволюційного та культурно-спадкового розвитку соціуму призводить до встановлення суспільної згоди.

Підсумовуючи сказане визначимо, що подолання міжкультурних протиріч і конфліктів можливо за допомогою таких атрибутів соціальної комунікації як: толерантність, діалог, компроміс, консенсус. Укорінена у вітальності, соціальності й духовності людини, як соціальна цінність, толерантність набуває найбільшого значення за умови практичної поваги до “чужого”, “іншого”, боротьби за те, щоб вони не відторгалися в суспільстві й мали повне право бути гідно представлені в ньому. Як соціальний феномен, толерантність особливо важлива в процесах соціальної взаємодії, що мають характер міжкультурного контакту. Тільки на основі дотримання принципу толерантності можливий плідний діалог учасників комунікативної дії. Умовами діалогу є: відсутність упередженості; певні поступки, самообмеження; взаємність; довіра; рівноправність партнерів; розуміння (порозуміння). Діалог є основою для встановлення компромісу й консенсусу між суб'єктами спілкування. Дотримання вимог консенсусу, таких як: принципова рівність та суб'єктність учасників; діалогічність обговорення предмета узгодження; свідомий характер дискурсу, відсутність маніпуляції; раціональність; динамізм, перманентна підтверджуваність консенсусних домовленостей; відкритість, максимальна публічність; багаторівневість і взаємозв'язок консенсусних рівнів призводить до встановлення суспільної злагоди щодо вирішення міжкультурних протиріч.

Список посилань

1. Александрова О. С. Взаємодія конкуренції та партнерства як фактор розвитку середнього класу в Україні : філософський аналіз : [монографія] / О. С. Александрова. – К. : Вид. ПАРАПАН, 2009. – 252 с.

2. Арсентьева Г. О. Спілкування як сумісна діяльність людей : соціально-філософський аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03. “Соціальна філософія та філософія історії” / Г. О. Арсентьева. – Запоріжжя, 2001. – 18 с.
3. Бубер М. Я и Ты / Бубер М. ; [пер. с нем. Ю. С. Терентьева, послесловие П. С. Гуревича]. – М. : Высшая школа, 1993. – 175 с.
4. Вознюк П. Ф. Консенсус як принцип сучасної демократії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.01 “Теорія та історія політичної думки” / П. Ф. Вознюк. – К., 2004. – 14 с.
5. Гараджа В. И. Толерантность и религиозная нетерпимость / В. И. Гараджа / Философские науки. – 2004. – № 3. – С. 18–33.
6. Дьяконов Г. Діалогічна інтерпретація психології самобуття і спів-буття в онтології С. Франка / Г. Дьяконов // Соціальна психологія. – 2008. – № 3. – С. 14–26.
7. Іщенко Ю. А. Толерантність як філософсько-світоглядна проблема / Ю. А. Іщенко // Філософська і соціологічна думка. – 1998. – № 4. – С. 75–79.
8. Лекторский В. А. О толерантности / В. А. Лекторский // Философские науки. – 1997. – № 3-4. – С. 54–58.
9. Рікер П. Толерантність, нетолерантність, неприйнятне / П. Рікер // Навколо політики. – К. : Дух і літера, 1995. – С. 313–332.
10. Табачковський В. Гуманізм та проблема діалогу культур / В. Табачковський // Філософська думка. – 2001. – № 1. – С. 6–25.
11. Шевцов С. В. Диалог как порождающая структура у Софокла (обзор методологических аспектов) / С. В. Шевцов // Грані [науково-теоретичний громадсько-політичний альманах]. – Дніпропетровськ. – 2006. – № 3(47). – С. 47–51.

References

1. Aleksandrova O.S. Vzayemodiya konkurentstviya ta partnerstva yak factor rozvitku serednyogo klasu v Ukraini: filosofskiy analiz [Interaction of competition and partnership as a factor of the middle class in Ukraine: philosophical analysis] / O.S. Aleksandrova. – K.: Vid. PARAPAN, 2009. – 252 s.
2. Arsentyeva G.O. Spilkuvanna yak sumisna diyalnist ludey: sotsialno-filosofskiy analiz: avtoref. dis. na zdobuta nauk. stupena kand. filos. nauk: spez. 09.00.03 “Sotsialna filosofiya ta filosofiya istorii” [Communication as compatible human activity: social-philosophical analysis] / G.O. Arsentyeva. – Zaporizhzhya, 2001. – 18 s.
3. Buber M. Ya i Ti [Me and you] / M. Buber [transl. from German by Y.S. Terentyeva, afterword by P.S. Gurevich]. – M. Vishaya shkola, 1993. – 175 s.
4. Voznuk P.F. Konsensus yak printsip suchasnoi demokratii: avtoref. dis. na zdobuta nauk. stupena kand. polit. nauk: spez. 23.00.01 “Teoriya ta istoriya politichnoi dumki” [Consensus as a principle of modern democracy] / P.F. Voznuk. – K.: 2004. – 14 s.
5. Garadzha V.I. Tolerantnost i religioznaya neterpimost [Tolerance and religious impatience] / V.I. Garadzha // Filosofskie nauki. – 2004. - №3. – S. 18-33.
6. Dyakonov G. Dialogichna interpretatsiya psihologii samobutya I spiv-butya v ontologii S. Franka [Dialogic interpretation of the psychology of self-existence and co-existence in S. Frank's ontology] / G. Dyakonov // Sotsialna Psihologiya. – 2008. - №3. – S. 14-26.
7. Ishchenko Y.A. Tolerantnist yak filosofsko-svitogladna problema [Tolerance as a philosophical worldview problem] / Y.A. Ishchenko // Filosofska i sotsiologichna dumka. – 1998. - №4. – S. 75-79.
8. Lektorskiy V.A. O tolerantnosti [About tolerance] / V.A. Lektorskiy // Filosofskie nauki. – 1997. - №3-4. – S. 54-58.
9. Ricker P. Tolerantnist, netolerantnist, nepriyatne [Tolerance, intolerance, unacceptable] / P. Ricker // Navkolo politiki. – K.: Duh i litera, 1995. – S. 313-332.
10. Tabachkovskiy V. Gumanizm ta problema dialogu kultur [Humanism and the problem of dialogue of cultures] / V. Tabachkovskiy // Filosofska dumka. – 2001. - №1. – S. 6-25.
11. Shevtsov S.V. Dialog kak porozhdayushchaya struktura u Sofokla (obzor metodologicheskikh aspektov) [Dialogue as generating structure in Sophocles (the review of methodological aspects)] / S.V. Shevtsov // Grani [scientific and theoretical socio-political almanac]. – Dnipropetrovsk. – 2006. - №3(47). – S. 47-51.

КУРГУЗОВ А.О.

кандидат философских наук, доцент,
доцент кафедры деловой коммуникации
Запорожского национального университета (г. Запорожье, Украина)
kurguzeyro@mail.ru

ВЯЗОВАЯ Р.В.

кандидат философских наук, доцент,
доцент кафедры деловой коммуникации
Запорожского национального университета (г. Запорожье, Украина)
ritakorn@mail.ru

ПРОБЛЕМЫ ПРЕОДОЛЕНИЯ МЕЖКУЛЬТУРНЫХ КОНФЛИКТОВ: ОПЫТ СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКОГО АНАЛИЗА

Аннотация

В статье подчеркивается актуальность исследования, которая заключается в том, что современные процессы глобализации существенно влияют на изменение конфигурации и сути межкультурных отношений, размывают межнациональные границы и порождают ряд проблем, возникающих между сообществами с различными религиозными, национальными и культурными традициями, ускоряют дальнейшее разграничение и фрагментацию человечества и возникновение новых межкультурных конфликтов.

На основе изучения работ отечественных и зарубежных исследователей в статье рассмотрен феномен системы коммуникативных отношений, которая понимается как совокупность элементов, находящихся в многомерных отношениях друг с другом и создающих определенное целостное единство, способное функционировать; признаки и составляющие системы коммуникативных отношений; проанализирована сущность толерантности; выделены факторы, влияющие на формирование и специфику проявления толерантности в обществе.

Сделан вывод о том, что преодоление межкультурных противоречий и конфликтов возможно с помощью таких атрибутов социальной коммуникации, как толерантность (на основе соблюдения принципа которой возможен плодотворный диалог участников коммуникативного действия), диалог (который является основой для установления компромисса и консенсуса между субъектами общения), компромисс, консенсус (соблюдение требований которого приводит к установлению общественного согласия в решении межкультурных противоречий).

Ключевые слова: межкультурные конфликты, диалог, толерантность, компромисс, консенсус, согласие, система коммуникативных отношений.

KURGUZOV A.

Ph.D., Associate Professor,
Department of Business Communication,
Zaporizhzhya National University (Zaporizhzhya, Ukraine)
kurguzeyro@mail.ru

VYAZOVAYA R.

Ph.D., Associate Professor,
Department of Business Communication,
Zaporizhzhya National University (Zaporizhzhya, Ukraine)
ritakorn@mail.ru

THE PROBLEMS OF OVERCOMING INTERCULTURAL CONFLICTS: THE EXPERIENCE OF SOCIAL AND PHILOSOPHICAL ANALYSIS

Summary

The article highlights the relevance of the study, which is determined by the fact that modern globalization significantly affects the changes in configuration and nature of intercultural relations erode national and ethnic boundaries and raise the number of problems that did not exist before; lines of conflict interaction,

arising between communities with different religious, ethnic and cultural traditions, accelerate further differentiation and fragmentation of mankind, create conditions for the emergence of new cross-cultural conflicts.

The authors conducted the analysis of communicative relations system, revealed the essence and modern forms of communication relationships in solving intercultural conflicts; emphasized the role of intercultural communication as an important component of modern social processes.

Based on the study of the works of national and foreign researchers the article examines the phenomenon of communicative relations system, understood as a set of elements that exist in multidimensional relations with each other and create a coherent unity that is able to function; features and components of communicative relations system; the essence of tolerance, understood as a value, rooted in the vitality, sociality and spirituality and as the most important substance of the spiritual world of the person; singles out the factors that influence the formation and the specific of the manifestation of tolerance within society, including change of civilizations, globalization, ethnic conflicts, the type of political culture, the peculiarities of social transformations in society and historical traditions.

The authors pay special attention to the dialogue of communication subjects, which is based on respect for the fundamental principles of tolerance, differentiating in the dialogue structure the two types of discursive interaction - cooperation and confrontation (based on the criterion of coincidence or divergence of interests and goals of the parties) and outlining the conditions of cooperative dialogue as the preferred form of discourse, which is possible only due to the maintaining the certain stable conditions of relationship: taking into account real interests of the parties; treating and perception a partner as an equal, that is entitled to his own opinion and own decision; controversial nature of communication; using common means of communication between the sender and recipient; the number and competence of participants in the dialogue.

The article also underlines the difference between the concepts of social compromise and consensus: in particular, it is noted, that the main difference between consensus and compromise is that it is the value factor that prevails in consensus, and that compromise is mostly prevailed by the functional one. The authors outline certain requirements for the emergence and existence of the consensus, including the fundamental equality and subjectivity of participants, dialogic character of discussion; conscious nature of the discourse, the absence of manipulation; rationality, dynamism, permanent confirmation of consensus agreements; openness, maximum publicity; multilevel character and interrelation of consensus levels.

It is concluded in the article that overcoming intercultural differences and conflicts is possible with the help of the following attributes of social communication: tolerance (based on its principle the fruitful dialogue between communicative action participants can be possible), dialogue (which can be the basis for the establishing the accordance and consensus among the subjects of communication), compromise, consensus (the compliance of its requirements leads to the establishment of social consensus to resolve intercultural conflicts). In particular, the article states that tolerance as a social phenomenon is particularly important in the processes of social interaction, which have the character of intercultural contact and emphasizes the important role of the principle of tolerance as the necessary condition for the fruitful dialogue of intercultural communication participants.

Keywords: intercultural conflicts, dialogue, tolerance, compromise, consensus, communicative relationship system.

УДК 14:[316.34:354]

КУРБАТОВ О.Г.

кандидат філософських наук,
доцент кафедри богослов'я та гуманітарних дисциплін
Класичного приватного університету
(м. Запоріжжя, Україна)
gag67@outlook.com

ПРОБЛЕМА ВІДПОВІДНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ СВОЇМ АТРИБУТИВНИМ ХАРАКТЕРИСТИКАМ У КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФІЇ НОВОГО ЧАСУ

Анотація

У статті дається аналіз осмислення проблеми відповідності політичних еліт своїм атрибутивним характеристикам у філософії Нового часу. Під основною атрибутивною